

Osnovi ustavnog prava Evropske unije (Violeta Beširević, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Javno preduzeće Službeni glasnik, Beograd, 2023.)

Miloš, Matija

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2023, 44, 767 - 770**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:392533>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VIOLETA BEŠIREVIĆ, OSNOVI USTAVNOG PRAVA EVROPSKE UNIJE, PRAVNI FAKULTET UNIVERZITETA UNION U BEOGRADU I JAVNO PREDUZEĆE SLUŽBENI GLASNIK, BEOGRAD, 2023.

Europsko ustavno pravo na hrvatskim je studijima zastupljeno uglavnom neizravno, kao dionica u podučavanju ustavnog prava ili kao jedna dimenzija europskoga javnog prava. Uz iznimku Pravnog fakulteta u Zagrebu, na kojem trenutačno postoji izborni kolegij *EU Constitutional Law*, ne nalazimo sustavna nastojanja da se europsko ustavno pravo izdvoji u zasebnu cjelinu i kao takvu podučava, a hvalevrijedni koraci da se to napravi na zagrebačkom pravnom fakultetu pokazuju jedan mogući izazov u tomu. Ovdje ne mislimo na uobičajeni prigovor usmjeren na pitanje prirode Europske unije. Po njemu bi Unija bila lišena atributa „prave“ države, a samim time i mogućnosti da ima vlastiti ustav. Takvo tumačenje otklanja i profesorica Beširević, autorica udžbenika koji ovdje prikazujemo, utvrđujući da je Unija „transnacionalna politička zajednica ustavnog karaktera“, koji počiva na tome što pravo Unije jamči temeljna prava te niz mehanizama ograničenja svoje vlasti.¹ Suštinski je izazov u liminalnom karakteru europskog prava koje se istodobno prikazuje iznimnim u odnosu na međunarodni i nacionalne pravne poretke, a da tumači zasade tih svojih preteča, pa onda i pojmove ustava i ustavnosti, brodeći između dinamičkoga razvoja i stabilizacije. Podučavanje ustavnog sloja takve pravne strukture traži stoga upiranje na poznato, ali i gajenje u studenticama i studentima

sposobnosti praćenja njegovih dinamičnih promjena te otvorenosti njegovim različitim mogućnostima. Možda upravo zato profesorica Beširević kao moto svojeg udžbenika uzima misao Harolda Bermana, u kojoj se naglašava važnost poznavanja već viđenog da bismo bili otvoreni onome što tek treba doći.

Knjiga *Osnovi ustavnog prava Evropske unije* čini bitan doprinos udžbeničkoj literaturi, ne samo u Srbiji već i šire, jer prije njegovog objavljivanja u regiji smo tek rijetko imali priliku pronaći slična djela. Glavna kvaliteta ovog izdanja ipak nije u tome što naseljava slabo popunjenu knjišku nišu. Udžbenik, naimedodlikuje jasan i pohvalan otpor zamci u koju podučavanje prava može prejednostavno upasti, a to je puko prepričavanje propisa ili sudske prakse. Profesorica Beširević uložila je veliki trud u to da pravne norme i sudsku praksu poveže i s pravnom teorijom i s osvrtima na primjenu prava izvan teorijskih monografija. Njezino je baratanje različitim izvorima iznimno vješto te uspijeva ispreplesti raznorodne strune akademske literature, sudskog tumačenja te drugih različitih pravnih izvora. U raspravu redovito uključuje primjere i hipotetske slučajeve. Stoga cjeline od kojih se knjiga sastoji nisu samo spremnici u koje je tematski nabacan materijal povezan s njima, već svaka tvori pomno razrađeni i međusobno povezani grozd tema. U tome udžbenik ne žrtvuje niti pravni sadržaj materije niti njegov kontekst. Rezultat toga napora je pitko i zanimljivo štivo koje ne opterećuje čitatelja suvišnim detaljima, ali

1 Violeta Beširević, *Osnovi ustavnog prava Evropske unije* (Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union i Javno preduzeće Službeni glasnik, 2023.), 2 i 10.

niti ne pretvara materiju u lakrdiju. Naprotiv, knjiga postiže upravo ono čemu svaki udžbenik treba težiti. On je solidna osnova za daljnje promišljanje tema koje otvara, omogućavajući spoznavanje osnova, ali i razmatranje naprednijih slojeva zahvaćenih problema. U tom je smislu posebno pohvalno što je profesorica Beširević svakom poglavlju pridružila određeni broj pitanja koji ne služe samo sumiranju gradiva iz te cjeline, već omogućavaju upravo raspravu o dinamičnom i ne sasvim određenom karakteru europskog ustavnog prava.

Knjiga je podijeljena na devet poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja, u kojem se pruža osvrt na pojam europskog ustavnog prava te razloge njegove relevantnosti za srpski kontekst, autorica pitko prikazuje povijesno zaleđe Unije, a u trećem poglavlju pažnju usmjerava na ustavnu prirodu te zajednice. Četvrto poglavlje posvećeno je pravnim izvorima europskog prava, a peto problematizira autonomnost pravnog poretka kojega ti izvori tvore. Šesto i sedmo poglavlje prikazuju materiju u kojoj autorica nalazi bit europske ustavnosti, problem uređenja njezine vlasti te zaštitu ljudskih prava. Posljednja dva poglavlja istražuju dvije teme povezane s personalnim i prostornim zahvatom europskog ustavnog prava: europsko građanstvo te procese pristupanja Uniji i istupanja iz nje. Time zatvaraju smislenu udžbeničku strukturu koja čitatelju omogućava strukturirano praćenje temelja materije i u kojoj cjeline koje slijede nadograđuju ono što je ranije pokriveno. Poglavlja su istodobno razrađena tako da ih je moguće čitati izolirano i uzeti pojedina kao dijelove literature za kolegij koji od polaznika traži spoznavanje samo dijelove gradiva europskog ustavnog prava. Štoviše, budući da

profesorica Beširević u cjeline uključuje pregled najvažnijih teorijskih rasprava te cijelom udžbeniku prilaže popis literature, knjiga može biti dobar početni orijentir i za naprednije čitatelje koji počinju istraživati neku od tema povezanih s ustavnim pravom Unije.

Budući da je riječ o udžbeniku, na ovom mjestu treba dati poseban osvrt na tri temeljna pitanja: koliko adekvatno pokriva materiju kojom se bavi, koliko je sadržajno aktualan te koja dodatna didaktička sredstva sadrži. Prvo, knjiga obuhvaća sve teme koje su nužne da bi se savladalo gradivo ustavnog prava Unije na razini koju se očekuje od studentica i studenata završne godine studija prava. Iako bi se pojedina njegova poglavlja mogla uključiti u nastavu ustavnog prava ili europskoga javnog prava, bilo bi najpogodnije koristiti ga za izborni kolegij viših godina studija. S obzirom na pristup materiji, bilo bi tehnički moguće koristiti ga kao dio ispitne literature za europsko javno pravo, ali njegov bi puni potencijal polaznici studija mogli ostvariti tek ako već barataju barem osnovama te discipline te svakako dobro vladaju ustavnim pravom općenito. Osim toga, dijelove udžbenika može se koristiti i na višim razinama studija, primjerice onoj specijalističkoj, u kojem bi ga slučaju trebalo dopuniti dodatnim izvorima koji omogućuju detaljnije razmatranje pojedinih problema.

U odnosu na sadržajnu aktualnost, udžbeniku se ne može prigovoriti da podbacuje. U njemu je sadržan osvrt na sve bitne izmjene povezane s temama kojima se bavi do vremena njegova završetka. Posebno je pohvalno što profesorica Beširević u opseg djela uključuje i utjecaj suvremenih društvenih i uže političkih pokreta koji osporavaju legitimnost

europskog pravnog projekta, uključujući pritom i neke inovativne osvrte na pojedine probleme. U tome je, primjerice, zanimljiv prikaz Europske unije kao militantne demokracije. Stoga se nastavnici mogu pouzdati u relevantnost i aktualnost djela.

Konačno, knjiga ne samo da nije pisana kao napredna znanstvena monografija, već se njezin sadržaj razbija didaktičkim sredstvima kojima se obično uvode nabranja, podjele, izvadci iz sudske prakse ili pak posebno važne poante. Tako nije neuobičajeno naići na osjenčane dijelove teksta ili na nabranja koja se pretaču u vizualno pregledne tablične prikaze. Time se izbjegava kontinuirano oslanjanje na popise naizgled nepovezanih stavki koje bi čitatelj bio prisiljen učiti napamet. Umjesto toga, korištenje didaktičkih sredstava kontinuirano naglašava povezivanje različitih dijelova materije.

Dotatna je prednost ovog udžbenika što ne bježi od polemičke naravi pojedinih pitanja koja su zahvaćena ustavnim pravom Unije. Najočitiiji je primjer toga rasprava o pravnoj prirodi Europske unije, u kojoj autorica ne zauzima stajalište prešutno, potihom zauzimajući svoj intelektualni položaj i ponašajući se kao da se ne temelji na argumentima koje treba braniti. Umjesto toga, ona izlaže svoj tok misli na pristupačan način i na nje ga oslanja svoj zaključak, ne očekujući od svojih čitatelja da prihvaćaju njezine teze kao puki *ipse dixit* utemeljen na autoritetu senioriteta ili titule. Ovo je posebno pohvalno utoliko što šalje važnu poruku studenticama i studentima, a to je da pravnici, pa i u pitanjima koja su usko povezana s politikom, moraju paziti na način na koji argumentiraju svoje pozicije te ih biti spremni preispitivati.

Ta središnja poruka, da pravo nije puki jednostrani diktat političke moći, prečesto se gubi u domaćim tumačenjima vladavine prava i u akademskoj zajednici i izvan njezinih granica.

Zaključno se može utvrditi da je udžbenik *Osnovi ustavnog prava Evropske unije* izraz iznimne stručnosti i nastavničke pronicljivosti autorice, prof. dr. sc. Violete Beširević, redovite profesorice te trenutačne dekanice Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu. Namjerno smo odgađali isticanje njezinih kvalifikacija do zadnje dionice ovoga pregleda, koliko god to bilo neuobičajeno u domaćem formatu takvoga teksta, ali razlog tomu nije što autorica nije kvalificirana. Mišljenje je ovoga autora da je najbolje kada o kvalifikacijama može progovoriti djelo, a ne oružarnica životopisa autora. Udžbenik kojim se ovdje bavimo upravo je primjer toga. On tvori zaokruženu cjelinu koja, osim što uvodi čitatelja u svijet ustavnog prava na razini Unije, pruža šire lekcije o pravnom argumentu u suvremenim uvjetima. Prva je ona koju smo već istaknuli, važnost intelektualne iskrenosti i otvorenosti za pravnu argumentaciju. Druga naglašava neporecivu važnost vrijednosti za tumačenje i primjenu prava. Pokazuje se tako da primjena prava na određeni slučaj nikada nije puka logička operacija već je ujedno čin zagovaranja određenog vrijednosnog viđenja, ma koliko on bio ograničen. Konačno, načinom na koji profesorica Beširević sastavlja tkanje svojeg udžbenika pokazuje se da ustavno pravo Unije nije tek jedna disciplinarnost europskog prava niti je istovjetno pukoj kolonizaciji Unije ustavnopravnim diskursom. Ističući da je za razumijevanje ustavnog prava Unije bitno imati pred očima i nacionalne ustavnopravne

poretke, ali i izvanpravnu, osobito političku dinamiku koja ih vezuje za Uniju, udžbenik profesorice Beširević odmiče nas od pojednostavljenih rješenja. Otvara nas umjesto toga pothvatu razumijevanja dostignutog i otvorenosti novome, ostvarujući tako na najbolji mogući način moto čitavog udžbenika.

doc. dr. sc. Matija Miloš